

Autoreferat

1. Imię i nazwisko.

Katarzyna Niemczyk-Wiśniewska

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

Magisterium

W latach 2003-2008 studiowałam na kierunku Historia na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, które to studia ukończyłam broniąc pracę magisterską „*Jan Pilecki: (ok. 1405/6 – 1476). Studium z dziejów możnowładztwa małopolskiego w Polsce późnośredniowiecznej*” pod kierunkiem Prof. dr hab. Idziego Panica. (załącznik nr 1: dyplom uzyskania magisterium)

Doktorat

W tym samym roku (2008) rozpoczęłam studia doktoranckie na Uniwersytecie Śląskim, a 12 czerwca 2012 roku uzyskałam tytuł doktora nauk humanistycznych, w zakresie historii broniąc pracę „*Kamienieccy herbu Pilawa. Z dziejów kariery i awansu szlachty polskiej na ziemiach ruskich do połowy XVI wieku*” napisaną pod kierunkiem Prof. dr hab. Jerzego Sperki. Recenzentami byli Prof. dr hab. Stanisław A. Sroka i Prof. dr hab. Idzi Panic. Praca została wyróżniona i rekomendowana do druku. Publikacja ukazała się w 2015 roku i uzyskała wyróżnienie w Konkursie im. Adama Heymowskiego. (załącznik nr 2: dyplom uzyskania stopnia doktora; załącznik nr 8: nagroda indywidualna Rektora Uniwersytetu Śląskiego III stopnia za działalność naukowo-badawczą będąca nagrodą za sukces wspomnianej monografii).

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

Od roku 2008 zatrudniona jestem w Instytucie Historii Uniwersytetu Śląskiego.

- W latach 2008-2015 roku zatrudniona w Instytucie Historii Uniwersytetu Śląskiego na stanowisku asystenta w Zakładzie Historii Średniowiecznej
- Od roku 2015 do teraz zatrudniona na stanowisku adiunkta w Instytucie Historii Uniwersytetu Śląskiego

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.). Omówienie to winno dotyczyć merytorycznego ujęcia przedmiotowych osiągnięć, jak i w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie, w przypadku, gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim, z uwzględnieniem możliwości wskazywania dorobku z okresu całej kariery zawodowej.

Jestem autorką dwóch monografii naukowych: *„Kamienieccy herbu Pilawa. Z dziejów kariery i awansu szlachty polskiej na ziemiach ruskich do 1535/6 roku”* oraz *„Stosunki polsko-mołdawskie w kontekście relacji z Węgrami i Turcją na przełomie XV i XVI wieku.”* To właśnie ta druga monografia jest moim największym osiągnięciem naukowym i pracą habilitacyjną. Jestem jej jedyną autorką, a recenzentkami pracy była Profesor Ilona Czamańska i Profesor Lilia Zabolotnaia.

Prace nad wspomnianą monografią trwały od 2015 roku, kiedy rozpoczęłam pracę na stanowisku adiunkta w Instytucie Historii Uniwersytetu Śląskiego. Jednym z ważniejszych impulsów dla podjęcia tych badań był mój pobyt w ramach programu Erasmus STA w Ruhr-Universität Bochum (załącznik nr 6), w ramach którego prowadziłam cykl wykładów poświęconych roli Mołdawii, Wołoszczyzny i Siedmiogrodu w polityce Jagiellonów. Miałam tam również możliwość skonsultowania tematu z Prof. Markusem Kollerem, specjalistą w kwestiach Imperium Osmańskiego. Kolejnymi poważnymi krokami w badaniach nad tematem były możliwości przeprowadzenia kwerend w bibliotekach i archiwach niemieckich, dzięki uzyskanym trzem grantom na pobyty badawcze w Berlinie, Stuttgarcie i Monachium (2014-stypendium Instytutu Goethego: pobyt badawczy i językowy (język niemiecki na poziomie C2) w Monachium (19.11.2014 – 22.12.2014) – załącznik nr 3; 2016 grant Deutscher Akademischer Austauschdienst na trzymiesięczny pobyt badawczy w Niemczech (lipiec-wrzesień 2016) – załącznik nr 4; 2017 grant Katholischer Akademischer Ausländer-Dienst na dwumiesięczny pobyt badawczy w Niemczech: Berlin-Stuttgart, pod kierunkiem Prof. Joachima Bahleke (lipiec-sierpień 2018) – załącznik nr 5. Przejrzałam wówczas bogate zbiory dotyczące Siedmiogrodu w Institut für Siebenbürgen w Heidelbergu, zasoby Württembergisches Landesbibliothek Stuttgart i Biblioteki Uniwersytetu w Stuttgarcie, Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz w Berlinie, zasoby tamtejszej Staatsbibliothek zu Berlin, zasoby Bayerische Staatsbibliothek w Monachium. Nawiązałam wówczas liczne

kontakty naukowe m.in. z Profesorem Joachimem Bahlcke ze Stuttgartu. Również coroczne udział w organizowanych w Suczawie Kongresach naukowych, jak i pobyty kwerendalne i badawcze w Austrii, Rumunii, Mołdawii i na Węgrzech pozwoliły mi na prowadzenie licznych dyskusji i konsultacji z tamtejszymi historykami, m.in. dr Attilią Bárány z Uniwersytetu w Debreczynie, dr Paulem Srodeckim, z którym wymieniłam wiele interesujących poglądów na kwestię propagandy antytureckiej w XV wieku, dr Ovidiu Cristea z Insytutu Nicolae Iorgi z Bukaresztu, Prof. Lilią Zabolotnaią i Prof. Valentinowem Constantinowem z Uniwersytetu Pedagogicznego w Kiszyniowie. Przeprowadzone kwerendy w licznych krajach europejskich pozwoliły mi na dotarcie do nieznanych na gruncie polskiej historiografii źródeł i wyjaśnienie wielu problemów badawczych. Efektem postępującej pracy nad tematem Mołdawii, Wołoszczyzny i Siedmiogrodu w polityce Jagiellonów były liczne artykuły, referaty i wystąpienia dotyczące tego tematu publikowane i prezentowane w Polsce, na Węgrzech, w Rumunii, Mołdawii i w Niemczech. Niezwykle pomocną osobą była Profesor Ilona Czamańska, która od początku pomocnym, ale i krytycznym okiem śledziła postępy mojej pracy, służąc radą i pomocą.

Przeprowadzone liczne kwerendy i nawiązane kontakty naukowe pozwoliły mi gruntownie przebadac i przedyskutowac tematykę podejmowaną w rozprawie habilitacyjnej. Liczne konsultacje i wymiany poglądów pozwoliły mi stwierdzić konieczność opracowania tematu relacji polsko-mołdawskich w sposób całościowy, uwzględniający szersze tło geopolityczne. Analiza zebranych źródeł i opracowań pozwoliły mi jednoznacznie stwierdzić, że nie istnieją kompleksowe opracowania dla relacji polsko-mołdawskich. W żaden sposób także nie przeanalizowano stanowiska tureckich, niemieckich i rumuńskich historyków, nie podjęto także próby analizy i interpretacji źródeł z tych państw. Analiza i wykorzystanie tych dokumentów mogłyby zaś doprowadzić do zmiany oceny relacji polsko-mołdawskich jaka dotychczas była prezentowana w polskiej historiografii. Celem niniejszej rozprawy habilitacyjnej było więc rzucenie nowego światła na wspomnianą problematykę.

We wstępie omawianej monografii podkreśliłam, że relacje Królestwa Polskiego z gospodarstwem mołdawskim stanowią ważny fragment naszej historii, wymagający szerszego opracowania, w szczególności dla początków XVI wieku. Zagadnienie to było wprowadzie w latach 90-tych XX wieku przedmiotem badań Ilony Czamańskiej w odniesieniu do XIV i XV wieku, lecz relacje polsko-mołdawskie dotyczące późniejszego okresu (początków XVI wieku) nie doczekały się gruntownych badań. W prezentowanej książce postawiłam sobie zatem za cel wypełnienie tej luki w historiografii polskiej. Również w historiografii rumuńskiej brak

opracowań relacji polsko-mołdawskich dla tego okresu. We wstępie zwróciłam również uwagę na to, że dotychczasowe prace w tym temacie ograniczyły się do kwestii militarnych (dzieła Zdzisława Spieralskiego i Marka Plewczyńskiego), bądź też podejmowały konkretne wydarzenia w historii relacji polsko-mołdawskich, jak bitwa pod Koźminem (Anatol Lewicki, Antoni Borzemski, Janusz Smołucha, Ovidiu Cristea, Liviu Cîmpeanu, Olgierd Górka), która stała się przedmiotem analiz historyków już w XIX wieku, kampania obertyńska czy potyczki polsko-mołdawskie na Pokuciu (Lucjan Fac, Zdzisław Spieralski, Antoni Borzemski, Tadeusz Korzon, Piotr Bunar, Stanisław Sroka, Stanisław Herbst, Ovidiu Cristea). Moim zaś celem było podjęcie się kompleksowego opracowania tematu z wykorzystaniem materiałów proveniencji tureckiej, rumuńskiej i węgierskiej, nieznanych na gruncie polskiej historiografii. Jak podkreśliłam we wstępie relacje polsko-węgierskie, polsko-litewskie, polsko-mołdawskie były do tej pory traktowane jako odrębne zagadnienia, uważałam zaś za niezbędne szersze spojrzenie na problem i osadzenie relacji polsko-mołdawskich w kontekście międzynarodowym. Potrzeba dogłębnej analizy geopolitycznej w ujęciu stosunków polsko-mołdawskich wynikała z faktu, iż Mołdawia w XV i XVI wieku, była miejscem krzyżowania się wpływów i interesów Polski, Węgier, Turcji oraz Wielkiego Księstwa Moskiewskiego. Chcąc zatem właściwie zrozumieć i zinterpretować relacje Polski z Mołdawią, należało przeanalizować sytuację geopolityczną oraz polityczno-prawną każdej ze stron. W tym celu niezbędna była, obok wykorzystania źródeł i literatury polskiej, także gruntowna analiza źródeł i opracowań mołdawskich, rumuńskich, węgierskich, niemieckich (z uwagi na rolę Siedmiogrodu) i tureckich.

W dalszej części wstępu przedstawiłam stan badań nad tematem (stan na rok 2024). Wymieniłam najważniejsze wykorzystane prace, zarówno polskie jak i prace obcojęzyczne. Niezwykle pomocne były dzieła Ilony Czamańskiej, Zdzisława Spieralskiego oraz Marka Plewczyńskiego. W opracowaniu walk o Pokucie pomocne były także artykuły z początków XX wieku Antoniego Borzemskiego czy Olgierda Górki. Posiłkowałam się także pracami Janusza Smołuchy, Dariusza Kołodziejczyka, Krzysztofa Pietkiewicza i Lucjana Faca. Wykorzystałam także literaturę rumuńską, ze szczególnym uwzględnieniem prac autorstwa Ovidiu Cristei, Liviu Pilata, Ștefana Gorovei, Radu Constantinescu, Viorela Panaite czy Liviu Cîmpeanu. Odwołam się także do części historyków tureckich. Wykorzystałam także literaturę niemiecką, bogatą w odniesieniu do kwestii Siedmiogrodu, węgierską i angielską. W dalszej części wstępu przedstawiłam bazę źródłową. Ze względu na założony cel: osadzenie relacji polsko-mołdawskich w szerszym kontekście politycznym konieczne było dotarcie do możliwie szerokiej bazy źródłowej. Kwerenda objęła zatem archiwa i biblioteki niemieckie:

· Institut für Siebenbürgen w Heidelbergu, zasoby Württembergisches Landesbibliothek Stuttgart i Biblioteki Uniwersytetu w Stuttgarcie, Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz w Berlinie, zasoby tamtejszej Staatsbibliothek zu Berlin, zasoby Bayerische Staatsbibliothek w Monachium, która pozwoliła mi na dotarcie do licznych, nieznanych na gruncie polskiej historiografii dokumentów, szczególnie dotyczących Siedmiogrodu w okresie panowania Piotra Raresza, mocno zaangażowanego w walkę o to terytorium. W Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz Berlin znalazłam kilka dokumentów świadczących o pomocy udzielanej Piotrowi Rareszowi przez władcę Brandenburgii Joachima II. Prawdziwą jednak kopalnią wiedzy okazało się Haus- Hof – und Staatsarchiv Wien w Wiedniu. Przejrzane tam zbiory: Poloniki (Polonica I 1 i I 3), Ungariki (Ungarica 6/7–37/38) i Turciki (Turcica I 1, Konv. 3 i Turcica I 3, Konv. 2, 3, 4) stanowią nieocenione źródło wiedzy o tamtych czasach. Przejrzałam również pozostałe zbiory tamtejszego archiwum: Kriegsakten, Große Korrespondenz, Türkische Urkunden, znajdując ważne i ciekawe dokumenty. W wiedeńskim Kriegsarchiv dotarłam z kolei do mapy z czasów oblężenia Wiednia przez Turków w roku 1529. Owocne okazały się również poszukiwania w archiwum węgierskim (Magyar Országos Levéltár: Oddział dokumentów średniowiecznych (Diplomatikai Levétár)) oraz archiwach rumuńskich (Direcția Generală a Arhivelor Statului, Direcția Arhivelor Centrale București; Arhivele Naționale ale României Brașov; Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale ale României). Chociaż nie zachowały się źródła dyplomatyczne, to jednak odnalezione w archiwach w Braszowie, Sybinie i Bukareszcie dokumenty pozwoliły mi lepiej zrozumieć mołdawską politykę w Siedmiogrodzie. Kwerendę w Warszawie przeprowadziłam w pierwszej kolejności w Archiwum Głównych Akt Dawnych, posiadającym liczne, cenne dla mojej pracy archiwalia, takie jak Dokumenty Traktatowe Tureckie, Księga Poselstw, Metryka Koronna, Rachunki królewskie, Rejestry popisowe wojska koronnego, Rachunki z przychodów i wydatków na potrzeby wojska z lat 1472–1794 oraz inne dokumenty. Szczególnie wartościowe informacje znalazłam wśród Dokumentów Traktatowych Tureckich oraz Libri Legationum. W Bibliotece Narodowej znajdują się z kolei Teki Górskiego. Kwerenda w Krakowie objęła Bibliotekę Czartoryskich, Bibliotekę Naukową Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk oraz Bibliotekę Jagiellońską i zaowocowała wykorzystaniem szczególnie przydatnych Tek Naruszewicza oraz kilku rękopisów i dokumentów pergaminowych. Do kolejnych źródeł dotarłam w archiwach we Wrocławiu, Poznaniu, Gdańsku i Kórniku.

· W dalszej części wstępu omówiłam koncepcję pracy: chronologiczna z podziałem na trzy rozdziały i zakończenie. Ramy chronologiczne pracy wyznaczone zostały z jednej strony

przez objęcie władzy w Polsce przez Jana Olbrachta w 1492 roku, z drugiej zaś przez usunięcie z tronu mołdawskiego Piotra Raresza i osadzenie protureckiego hospodara Ștefana Lăcustă (1538 rok). Był to koniec niezależnej Mołdawii i tym samym stosunków polsko-mołdawskich. Raresz powrócił jeszcze wprawdzie na tron hospodarstwa w 1541 roku, ale już jako marionetka turecka, ściśle uzależniony od jej stanowiska.

Rozdział pierwszy niniejszej pracy traktuje na temat relacji polsko-mołdawskich za panowania Jana Olbrachta w Polsce i Stefana Wielkiego w Mołdawii. Jako że Mołdawia w XV wieku była przedmiotem badań Profesor Ilony Czamańskiej, w rozdziale tym ograniczyłam się do uzupełnienia pewnych kwestii, nie zaś rekonstrukcji całych relacji polsko-mołdawskich. W moim odczuciu ponownej analizy wymagała kwestia wyprawy Jana Olbrachta z 1497 roku. Przeprowadzenie bardzo szerokiej kwerendy zaowocowało dotarciem do nowych, niewykorzystanych dotąd źródeł dla tego tematu: tureckich, mołdawskich, rumuńskich i węgierskich. Uważałam więc za niezbędne zaprezentowanie ich, dogłębne przeanalizowanie i dokonanie nowej, szerszej rekonstrukcji tego zagadnienia ze zwróceniem szczególnej uwagi na rolę zjazdu Jagiellonów w Lewoczy. Jest to jeden z ważniejszych tematów badawczych podjętych w niniejszej pracy, wnoszący nowe ustalenia do polskiej historiografii. Uważałam również za istotne pochylenie się nad kwestią wpływu humanistów i ich retoryki na problem propagandy antytureckiej na przełomie XV i XVI wieku. Niezwykle istotną osobą, która zwróciła moją uwagę na ten problem był dr Paul Srodecki, którego miałam przyjemność poznać w trakcie międzynarodowego sympozjum w Debreczynie: *The Jagiellonians in Europe: Dynastic Diplomacy and Foreign Relations – Die Jagiellonen in Europa: Dynastische und Diplomatische Beziehungen* International Conference and Roundtable, Debreczyn 10-11 kwietnia 2015. Dzięki licznym przeprowadzonym wówczas dyskusjom oraz lekturze jego książki *„Antemurale Christianitatis, zur Genese der Bollwerksrhetorik im ostlichen Mitteleuropa an der Schwelle vom Mittelalter zur Fruhem Neuzeit”* zwróciłam baczniejszą uwagę na kwestie propagandowe. Problematyka ta stała się zresztą tematem kilku moich artykułów. W omawianej pracy poświęciłam temu, bardzo ważnemu w moim odczuciu, zagadnieniu osobny podrozdział. Omówiłam także kwestię rzekomego wpływu Kallimacha na poglądy królewicza i jego rolę jako wychowawcy Olbrachta. Analizując politykę Mołdawii względem Turcji w omawianym okresie wydzieliłam i scharakteryzowałam dwie fazy dające się zaobserwować w stanowisku hospodara Stefana Wielkiego: 1456-1486 i 1486-1504. Zaprezentowałam także nowe ustalenia na temat początków płacenia przez Mołdawię trybutu Turcji. Przeanalizowałam zgromadzone dokumenty, skłaniając się do poglądu, że musiało to

nastąpić w roku 1456. Przeanalizowałam także problem datacji nadań Stefanowi Wielkiemu dwóch lenn w Siedmiogrodzie Csicsó (Ciceu) i Kükülovár (Cetatea de Baltă) przez Macieja Korwiną. Odchodząc od ustaleń polskiej historiografii, przyjąłam, że Ciceu zostało przekazane Mołdawii w 1489 roku wraz z 500 złotymi florenami jako podarunek na ślub Alexandra – syna Stefana z Marią, córką Bartolomea Dragffy’ego, przyszłego wojewody siedmiogrodzkiego. Twierdza została przekazana gospodarowi nie wcześniej niż w czerwcu 1489 roku, kiedy została odbita przez wojska wojewody Stefana Batorego z rąk rodziny Bánfi, która odmówiła wykonania królewskiego rozkazu przekazania jej Mołdawianom. Z kolei Cetatea de Baltă została podarowana Stefanowi Wielkiemu w roku 1482. Omówiony został także problem początków walk o Pokucie, który przypada właśnie na czasy panowania Stefana Wielkiego w Mołdawii i Jana Olbrachta w Polsce.

W rozdziale drugim skupiłam swoją uwagę na relacjach polsko-mołdawskich za panowania w Polsce Aleksandra Jagiellończyka. Zwróciłam uwagę na fakt, iż połączenie Polski i Litwy osobą jednego władcy, które wiązało się z realnym wydłużeniem granic państwa wymagających obrony, spotęgowało istniejący już problem funkcjonowania i finansowania wojska. Taka sytuacja wpłynęła na stanowisko Aleksandra względem Mołdawii – nie szukał on wojny, a raczej pokojowego rozwiązania spornych kwestii. Tymczasem rządy w Mołdawii po śmierci Stefana Wielkiego objął Bogdan III Ślepy, który mając znacznie słabsze stanowisko niż jego poprzednik chciał wykorzystać fakt posiadania Pokucia dla umocnienia swojej pozycji i pozyskania silnego sojusznika, jakim mogła być Polska. Zaproponował zatem Aleksandrowi Jagiellończykowi oddanie spornej ziemi w zamian za rękę jego siostry Elżbiety. Kwestia ta była niezwykle ważna w relacjach polsko-mołdawskich, bo niedoszły układ (oddanie poprzez Bogdana Pokucia, ale nie wydanie mu Elżbiety za żonę) stał się początkiem ciągnących się walk o Pokucie, ale też był przysłowiową solą w oku dla Mołdawian, którzy czuli się oszukani i wykorzystani. W rozdziale tym zwróciłam uwagę na bardzo ważną rolę osobistych niesnasek i animozji między rodziną Chodeckich, piastujących liczne i ważne urzędy przygraniczne, z hospodarami mołdawskimi, dla relacji Polski z Hospodarstwem. Dotychczas nie łączono pewnych działań hospodara: jego atak na Rohatyn, zrabowanie tamtejszego kościoła, przyzwolenia Chodeckich dla wypraw łupieżczych na tereny Mołdawii, nieogłaszanie przez nich informacji o zawartym pokoju, a także niepublikowanie pism królewskich zabraniających ataków na Hospodarstwo, z prywatnymi animozjami między stronami. Wyjaśnienie tej kwestii było jednym z ważniejszych problemów naukowych podjętych w tej pracy. Pozwoliło bowiem w zupełnie nowy sposób spojrzeć i zrozumieć kwestię relacji polsko-mołdawskich w tamtym

czasie. Sam król Zygmunt Stary długo nie był świadom tej sytuacji i problemy przygraniczne poczytywał raczej jako nieporadność lokalnych starostów, głównie starosty halickiego. Sytuacja stała się jasna dopiero w roku 1513, kiedy to Bogdan III zawierał ślub z Ruxandą, zaś król polski chciał wysłać do niego Stanisława z Chodcza jako posła z gratulacjami. Wówczas jednak nadeszło pismo od hospodara domagające się wysłania innego aniżeli Stanisław posła. Jako powód takiego stanowiska, podał *odium vetus*. W rozdziale tym dokonałam także szczegółowej rekonstrukcji zjazdów granicznych polsko-mołdawskich, uzupełniając i prostując wiele błędnych informacji funkcjonujących w literaturze przedmiotu.

Rozdział trzeci stanowi najobszerniejszą część pracy i traktuje o relacjach polsko-mołdawskich za panowania Zygmunta Starego w Polsce oraz mniej znanego hospodara Stefana Młodego w Mołdawii i jego ambitnego następcy- Piotra Raresza. W rozdziale tym wyjaśniłam istotną kwestię burzliwych rządów Stefana w Mołdawii i pogarszających się relacji z Polską. Uzasadniłam, że przebywający wówczas w Polsce kontrkandydat do tronu mołdawskiego - Piotr, wspierany przez Zygmunta Starego nie może być tożsamy z Piotrem Rareszem, co było dotąd powszechnym poglądem w polskiej historiografii. W rozdziale tym wykorzystałam większość dokumentów zebranych w archiwach wiedeńskich, których ogromna liczba pozwoliła mi na szczegółowe i całościowe zrekonstruowanie relacji polsko-mołdawskich z uwzględnieniem relacji z Węgrami i Turcją. Trwająca wówczas walka między Sulejmanem Wspaniałym, a Habsburgami i Janem Zapolyą o Węgry sprawiła, że Mołdawia znalazła się w centrum tego konfliktu. Raresz – osoba o wielkich aspiracjach politycznych marzyła o powrocie do czasów „Wielkiej Mołdawii” z czasów Stefana Wielkiego. W celu realizacji tej polityki konieczne było odbicie dwóch obszarów, które w jego przekonaniu przynależeć powinny do Mołdawii: Siedmiogrodu i Pokucia. Jednak ten pierwszy był także przedmiotem zainteresowań zarówno Habsburgów, Jana Zapolyi, jak i Turcji, w efekcie czego Raresz stał się jedną ze stron toczącego się konfliktu i w charakterystyczny dla siebie sposób próbował wykorzystać toczące się walki dla realizacji własnych interesów, lawirując pomiędzy wszystkimi stronami konfliktu. Efektem takiej polityki było jednak powiększające się grono jego wrogów. Zgromadzone przeze mnie archiwalia (głównie z archiwum wiedeńskiego, archiwów rumuńskich, Institut für Siebenbürgen, a także drukowane dokumenty i kroniki tureckie) pozwoliły mi precyzyjnie zrekonstruować zarówno politykę mołdawską w Siedmiogrodzie, jak i stanowisko mołdawskie wobec konfliktu Jana Zapolyi z Ferdynandem Habsburgiem. W dalszej części rozdziału zrelacjonowałam wojnę polsko-mołdawską o Pokucie zakończoną bitwą pod Obertynem. Jako że temat ten był już przedmiotem badań wybitnych historyków wojskowości: Zdzisława

Spieralskiego i Marka Plewczyńskiego, swoją uwagę skupiłam na rekonstrukcji stanowiska hospodara i króla polskiego, nie zaś na stricte wojskowych aspektach tej kampanii. Kolejnym ważnym problemem poruszonym w tym rozdziale była postać Ludovika Grittiiego, którego historię i rolę w Imperium Osmańskim zrekonstruowałam. Relacje między hospodarem a Grittim miały ogromny wpływ na życie i politykę hospodara, a przede wszystkim na jego relacje z Turcją Sulejmana Wspaniałego. To właśnie ta tematyka jest kolejnym ważnym problemem podjętym w rozdziale trzecim.

Pozostałe publikacje – osiągnięcia mniejszej wagi

Do mniejszych osiągnięć zaliczam swoje pozostałe publikacje, w których mój wkład wynosi 100%. Wymienione poniżej publikacje są związane z problemami badawczymi, które podejmowałam w trakcie pracy nad powyższą monografią. Wszystkie podejmowane zagadnienia związane są z kwestią polską i mołdawską w okresie późnego średniowiecza i wczesnej epoki nowożytnej, a zatem wpisują się całkowicie w szeroko rozumianą problematykę badawczą, którą się zajmuję. Podejmowane wątki i zagadnienia przeplatają się ze sobą i łączą a pracę nad konkretnymi zagadnieniami podejmowałam naprzemiennie, zajmując się często jednocześnie więcej niż jednym problemem badawczym. W celu ich uporządkowania przedstawię podejmowaną przeze mnie w artykułach tematykę badawczą w czterech punktach. Ich podział będzie problemowy, z zaburzeniem porządku chronologicznego.

Antemurale christianitatis i problem propagandy antytyureckiej na przełomie XV i XVI wieku.

Osobą, która zwróciła moją uwagę na ten problem był dr Paul Srodecki, którego miałam przyjemność poznać w trakcie sympozjum naukowego w Debreczynie w kwietniu 2015 roku: The Jagiellonians in Europe: Dynastic Diplomacy and Foreign Relations – Die Jagiellonen in Europa: Dynastische und Diplomatische Beziehungen International Conference and Roundtable. Przedstawiałam wówczas referat na temat mołdawskiej polityki Jagiellonów na przełomie XV i XVI wieku („*Ein Paar Bemerkungen zur moldauischen Politik des Jagiellonen an der Wende des 15. und 16. Jahrhunderts*”), w którym opowiadałam się za klasycznie przyjętą w polskiej historiografii wersją o antytyureckiej postawie Jana Olbrachta i wyprawie w 1497 roku wymierzonej w Turków. Jednak liczne przeprowadzone z dr Srodeckim dyskusje oraz lektura jego książki „*Antemurale Christianitatis, zur Genese der Bollwerksrhetorik im ostlichen*

Mitteleuropa an der Schwelle vom Mittelalter zur Fruhem Neuzeit” zwróciły moją uwagę na kwestie propagandowe i rozbudziły moją ciekawość nad przebadaniem faktycznego stanowiska i polityki Jana Olbrachta względem Mołdawii. Zaowocowały one pogłębioną kwerendą, dotarciem do licznych źródeł tureckich, mołdawskich, rumuńskich dotyczących kwestii wyprawy Jana Olbrachta z 1497 roku i zmieniły mój pogląd na temat stanowiska króla polskiego względem Mołdawii. Efektem tych badań był cykl artykułów: *Antemurale Christianitatis? Propaganda antyturecka a wyprawa Jana Olbrachta z 1497 r. w świetle źródeł*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace Historyczne”, 2019, nr 1, s.43-61; *Antemurale christianitatis? Anti-Turkish propaganda and the true goal of Johannes Olbracht's crusade*, „Tyragetia” vol. 12, nr 2 (2018), s. 31-43; *Ideologia „przedmurza chrześcijaństwa” jako przykład propagandy w walce z Imperium Osmańskim*, „Średniowiecze Polskie i Powszechnie” vol. 14 (2022), s. 200-215. Kontynuując badania nad propagandą antyturecką i wykorzystaniem haseł wzywających do walki z Turcją do realizacji prywatnej polityki dynastii, przyjrzałam się również ponownie wyprawie Jana Olbrachta z 1497 roku. Zebranie licznych źródeł proveniencji tureckiej, mołdawskiej, rumuńskiej, litewskiej, węgierskiej i polskiej pozwoliły mi na ponowne przeanalizowanie podejmowanych wówczas przez władcę polskiego działań i wygłaszanych haseł oraz zrekonstruowanie na nowo przyczyn i przebiegu wyprawy, uwzględniając działania królów polskiego i węgierskiego. Wyniki niniejszych badań przedstawiłam w artykułach: *Wyprawa Jana Olbrachta z 1497 roku w historiografii polskiej*, w: *Związki polsko-rumuńskie w historii i kulturze = Legături istorice si culturale polono-romane*, red. E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2018, s. 98-110; *Moldau in polnischen und ungarischen politik. Das treffen in levoca 1494*, „Codrul Cosminului” vol. 21, nr 1 (2015), s. 101-114

Problem przynależności Pokucia na przełomie XV i XVI wieku

Jednym z pierwszych problemów badawczych, którego się podjęłam w ramach badań nad relacjami polsko-mołdawskimi, była najbardziej znana w polskiej historiografii sprawa przynależności politycznej Pokucia. Problemowi temu poświęcony został cykl artykułów opublikowanych w Polsce i zagranicą: *Problem Pokucia, spornego terytorium polsko-*

mołdawskiego w końcu XV i początku XVI wieku, „Studia Historyczne”, r. 57, z. 2 (2014), s. 155-174; *Problema Pocutiei, teritoriu de litigiu polono-moldav, la sfarsitul sec. al XV-lea si inceputul sec. al XVI-lea, in istoriografia poloneza*, „Anuarul Complexului Muzeal Bucovina” 2014, s. 141-154. W artykułach tych przeanalizowałam problem przynależności Pokucia od czasów pierwszych roszczeń wysuniętych przez gospodarów mołdawskich, a zatem po układzie pokojowym w roku 1499. Omówiłam przebiegi zjazdów granicznych mających – przynajmniej w teorii – służyć rozwiązaniu tego problemu. W rzeczywistości jednak ani strona polska, ani mołdawska nie były skore do pójścia na kompromis i rozwiązania problemu na drodze pokojowej. Sytuacja uległa zmianie dopiero za panowania w Mołdawii Bogdana III Ślepego, który w zamian za rękę siostry Aleksandra Jagiellończyka – Elżbiety i sojusz z Polską gotów był oddać stronie polskiej Pokucie. Jednak zawarty układ nie został wypełniony poprzez stronę polską z powodu śmierci Aleksandra i sprzeciwu możnych. Stało się to przyczyną wieloletnich wojen a także prywatnych animozji między hospodarem a rodziną Chodeckich, którą Bogdan oskarżał o zaaranżowanie owego układu (Stanisław Chodcza człowiek zaufany niechętny mu królowej Rakuszanki, był osobą, do której zwrócił się hospodar z prośbą o pomoc w przekonaniu królowej do ożenku z jej córką i to Chodecki był człowiekiem odpowiedzialnym za przebieg zjazdu i zawarty układ, w wyniku którego Bogdan przekazał Polsce sporne Pokucie). Tematowi temu poświęciłam także kilka kolejnych artykułów opublikowanych w Polsce i zagranicą: *Mołdawia Bogdana III Ślepego w polityce Aleksandra Jagiellończyka*, w: *Studia Jagiellonica*, red. J. Sperka, B. Czwojdrak, vol. 2, Katowice 2015, s. 173-186; *Chodeccy a wyprawa mołdawska z 1509 roku*, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia”, vol. 24 (2017), s. 31-44; *A few remarks about Bogdan the One-Eyed's matrimonial policies in the context of the conflict between Poland and Moldova in 1509*, „Studia z Dziejów Średniowiecza”, nr 22 (2018), s. 153-162; *Difficult Relations between the Family of Chodecz and Bogdan III the One-Eyed*, „Codrul Cosminului” vol. 24, nr 2 (2018), s. 97-112; *Przyczynek do relacji polsko-mołdawskich w XVI w.: geneza konfliktu z 1506 r. w: Polska i Rumunia, wspólnie-obok-blisko*, red. E. Wieruszewska -Calistru, Suceava 2015, s. 15-22

Piotr Raresz i walka Mołdawii o Siedmiogród

Szeroka kwerenda przeprowadzona w Institut für Siebenbürgen w Heidelbergu oraz Württembergisches Landesbibliothek Stuttgart, Bibliotece Uniwersytetu w Stuttgarcie i w

archiwach w Braszowie, Sybinie i Bukareszcie pozwoliły mi dotrzeć do dokumentów rzucających nowe światło na relacje mołdawsko-siedmiogrodzkie. Dzięki znalezionym tam archiwaliom udało mi się zrekonstruować politykę siedmiogrodzką Piotra Raresza w pierwszej połowie XVI wieku. Odnalezione źródła zwróciły również moją uwagę na relacje hospodara z Wenecjaninem Ludovikiem Grittim - dość tajemniczą postacią wysłaną przez Sulejmana Wspaniałego na Węgry. Ludovik, którego cel wyprawy na Węgry nie był do końca jasny wzbudził spore zaniepokojenie Raresza skutkujące dokonaniem zamachu na życie Wenecjanina. Ta akcja hospodara przynieść mu miała wrogość ze strony sułtana i była początkiem końca jego władzy w Mołdawii. Problematyka ta stała się przedmiotem moich badań przedstawionych w kilku artykułach opublikowanych w Polsce i zagranicą: *Petru Rareș Ludovicus Gritti: historia trudnych relacji między hospodarem mołdawskim, a tureckim szpiegiem na Węgrzech*, w: *Silesia-Polonia- Europa: studia historyczne dedykowane Profesorowi Idzemu Panicowi*, red. J. sperka, Katowice 2019, s. 331-348; *Obraz śmierci Ludovicusa Grittiego w oczach jego sekretarza Tranquillusa Andronika*, w: *O relacjach polsko-rumuńskich na przestrzeni wieków w Stulecie Odzyskania Niepodległości Polski i Wielkiego Zjednoczenia Rumunii*, red. K. Stempel-Gancarczyk, E. Wieruszewska-Calistru, Suceava 2019, s. 35-44; *W kręgu rywalizacji: z dziejów Siedmiogrodu po bitwie pod Mohaczem*, „Średniowiecze Polskie i Powszechnie” vol. 12 (2020), s. 245-260; *Petru Rareș and Ludovico Gritti. The story about difficult relations between the ruler of Moldova and the Turkish spy in Hungary*, w: *Polish – Moldovan relations to the center of the regaining of independence by Poland reports of the Scientific International Conference, October 22, 2018, Chisinau*, red. L. Zabolotnaia, B. Zdaniuk, Kiszyniów 2020, s. 62-75; *Z dziejów walki Petru Rareșa o Siedmiogród*, „Balcanica Posnaniensia. Acta et studia” vol. 29 (2022), s. 131-144; *Das Fürstentum Moldau in den Augen seiner Nachbarn, Polens, Ungarns und des Osmanischen Reichs, im späten Mittelalter und in der frühen Neuzeit*, „Quaestiones Medii Aevi Novae”, vol 29 (2024), s. 159-182

Stanowisko możnych polskich wobec konfliktu polsko-mołdawskiego

Jednym z pierwszych tematów badawczych, których się podjęłam po napisaniu i wydaniu doktoratu była kwestia zaangażowania możnych polskich w walki państwa polskiego z Mołdawią. Było to konsekwencją faktu, iż Kamienieccy, którym poświęcona była moja rozprawa doktorska byli mocno zaangażowani w politykę mołdawską. Już przygotowując

wspomnianą rozprawę zainteresowałam się tym tematem, kontynuując następnie badania nad tym problemem. Efektem tych badań był cykl artykułów o tej tematyce opublikowanych w Polsce i zagranicą: *Kamieniecki Geschlecht und seine Beziehungen zu Moldau am Ende des 15. Und zu Beginn des 16. Jahrhunderts. Ein Überblick*, „Codrul Cosminului”, vol. 20, nr 2 (2014), s. 297-320; *Przyczynek do relacji polsko-moldawskich w XVI w.: geneza konfliktu z 1506 r.* w: *Polska i Rumunia, wspólnie-obok-blisko*, red. E. Wieruszewska -Calistru, Suceava 2015, s. 15-22; *Udział możnych polskich w politycznych relacjach Polski z Moldawią w XV i na początku XVI wieku :zarys problemu*, w: *Historyczne i kulturowe aspekty relacji polsko-rumuńskich*, red. E. Wieruszewska – Calistru, Suceava 2016, s. 95-109; *Zagrożenie moldawsko-tatarskie Rusi Koronnej na przełomie XV/XVI wieku i jej wpływ na politykę wewnętrzną Królestwa Polskiego*, w: *Naukovi Praci Kam 'anec'-Podil's'kogo Nacional'nogo Universitetu Imeni Ivana Ogiennka*. Istorichni Nauki 2014, vol. 14, s. 104-119; *Moldawia w polityce dwóch Jagiellonów: króla polskiego Jana Olbrachta i króla Węgier Władysława (do roku 1501)*, w: *Wielowiekowe bogactwo polsko-rumuńskich związków historycznych i kulturowych*, red. E. Wieruszewska - Calistru, Suceava 2014, s. 54-67. W swoich badaniach wykazałam zasadniczą różnicę w stanowisku względem polityki moldawskiej między Wielkopolanami i Małopolanami. O ile dla tych pierwszych Mołdawia była bowiem egzotyczną krainą niewartą marnowania czasu i pieniędzy, o tyle dla tych drugich stwarzała możliwości wzbogacenia się i kariery. Zrozumienie stanowiska możnych ułatwi następnie poprawne zrozumienie polityki polskiej względem Mołdawii i stanowiska królów polskich, szczególnie za czasów rządów Aleksandra Jagiellończyka i Zygmunta Starego.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Pobyty badawcze w ośrodkach zagranicznych:

2014 stypendium Instytutu Goethego: Pobyt badawczy i językowy (język niemiecki na poziomie C2) w Monachium (19.11.2014 – 22.12.2014)

2014 Program Erasmus STA dla Pracowników naukowych na Ruhr-Universität w Bochum (02.06.2014 – 6.06.2014) w ramach którego prowadziłam cykl wykładów poświęconych roli Mołdawii, Wołoszczyzny i Siedmiogrodu w polityce Jagiellonów

2016 grant Deutscher Akademischer Austauschdienst na trzymiesięczny pobyt badawczy w Niemczech (lipiec-wrzesień 2016)

2017 grant Katholischer Akademischer Ausländer-Dienst na dwumiesięczny pobyt badawczy w Niemczech: Berlin-Stuttgart – Monachium, pod kierunkiem Prof. Joachima Bahlcke (lipiec-sierpień 2018)

Ponad dziesięcioletni okres pracy nad dziejami Mołdawii, Wołoszczyzny i Siedmiogrodu zaowocował nie tylko szczegółowymi kwerendami przeprowadzonymi w Niemczech (Monachium, Heidelberg – Institut für Siebenbürgen, Berlin, Stuttgart), Austrii (Haus- Hof – und Staatsarchiv Wien, Kriegsarchiv), Rumunii, Mołdawii, Węgrzech i Polsce, ale także nawiązaniem szerokiej współpracy zagranicznej. W roku 2015 przebywałam w Ruhr-Universität Bochum gdzie nawiązałam współpracę z Prof. Markusem Kollerem i przeprowadziłam cykl wykładów poświęconych roli Mołdawii, Wołoszczyzny i Siedmiogrodu w polityce Jagiellonów. Również w roku 2015 uczestniczyłam w międzynarodowym sympozjum w Debreczynie (Węgry): *The Jagiellonians in Europe: Dynastic Diplomacy and Foreign Relations – Die Jagiellonen in Europa: Dynastische und Diplomatische Beziehungen International Conference and Roundtable*, Debreczyn 10-11 kwiecień 2015; zorganizowanym przez The Hungarian Academy of Sciences - The University of Debrecen, Hungary in Medieval Europe "Lendület" Research Group, na którym wygłosiłam referat *„Ein paar Bemerkungen zur moldauischen Politik der Jagiellonen an der Wende des 15. Und 16. Jahrhunderts”*. Sympozjum to zaowocowało nawiązaniem kontaktów naukowych z dr Attilą Bárány i dr Paulem Srodeckim. W roku 2018 i 2019 współorganizowałam międzynarodowe konferencje w Kiszyniowie z Prof. Lilią Zabolotną z National Archeology and History Museum of Moldova: „Woman in Universal History. New methodological approaches” 5 czerwca 2018 roku oraz „Relațiile polono-moldovenești la centenarul redobândirii independenței de către Polonia” 22-24 października 2018 roku. Z Profesor Zabolotną kontynuuję współpracę naukową do dziś. W roku 2019 uczestniczyłam w międzynarodowym kongresie w Bukareszcie (12th International Congress of South-East European Studies, Bukareszt 2-6 września 2019), który zaowocował nawiązaniem współpracy z dr Ovidiu Cristea i dr Cristianem Bobicescu. Uczestniczyłam także w międzynarodowym kongresie: The Fourth Biennial Conference of the Medieval Central

Europe Research Network, 7-9 kwiecień 2021 w Gdańsku. Niemal corocznie uczestniczę także w kongresie polsko-rumuńskim w Suczawie, organizowanym przez Związek Polaków w Rumunii w ramach Dni Polskich - projekcie finansowanym przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej. Od kilku lat kontynuuję współpracę naukową także z Profesorem Valentinowem Constantinowem z Ion Creanga State Pedagogical University of Chisinau w Mołdawii, z którym to uniwersytetem podpisaliśmy umowę o współpracę naukowo-dydaktyczną. Z polskiej strony mam zaszczyt być jej koordynatorem. Efektem uzyskania przeze mnie dwóch grantów niemieckich: Deutscher Akademischer Austauschdienst i Katholischer Akademischer Ausländer-Dienst (2016 i 2018), było nawiązanie współpracy naukowej z Profesorem Joachimem Bahlcke z Uniwersytetu w Stuttgarcie, a także zgłębieniem zasobów bibliotek i archiwów Siebenbürgen Institut funkcjonującym w ramach Uniwersytetu w Heidelbergu, a posiadającym ogromne zbiory dotyczące Siedmiogrodu, Württembergische Landesbibliothek oraz biblioteki Uniwersytetu w Stuttgarcie.

Od lat kontynuuję współpracę naukową z historykami mołdawskimi, rumuńskimi, węgierskimi i niemieckimi. Efekty moich badań naukowych przedstawiam również regularnie na konferencjach międzynarodowych oraz publikuję w postaci artykułów. Ponad połowa (17) moich publikacji ukazała się w czasopiśmie zagranicznych.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

Osiągnięcia dydaktyczne

Od roku 2008 prowadzę zajęcia dydaktyczne na Uniwersytecie Śląskim dla Studentek i Studentów na kierunkach: historia, turystyka historyczna, Studia Środkowoeuropejskie.

W roku 2014 uczestniczyłam w programie Erasmus STA dla kadry naukowo-dydaktycznej. W ramach tego programu przebywałam w Ruhr-Universität w Bochum (02.06.2014 – 6.06.2014) gdzie prowadziłam dla Studentów cykl wykładów poświęconych roli Mołdawii, Wołoszczyzny i Siedmiogrodu w polityce Jagiellonów.

W ramach działalności popularyzatorskiej Instytutu Historii Uniwersytetu Śląskiego prowadziłam także wykłady i zajęcia dla uczniów szkół średnich w województwie śląskim.

Osiągnięcia organizacyjne

Do najważniejszych osiągnięć organizacyjnych należy organizacja VII Kongresu Mediewistów w Katowicach (21-23 września 2022, Katowice) przez Instytut Historii Uniwersytetu Śląskiego, na czele z Profesorem Jerzym Sperką. Należałam do Komitetu Organizacyjnego, a za wspomnianą działalność zostałam nagrodzona Zespołową Nagrodą II Stopnia Rektora Uniwersytetu Śląskiego (załącznik nr 7).

Do kolejnych osiągnięć organizacyjnych zaliczyć mogę współorganizację dwóch międzynarodowych konferencji w Kiszyniowie (Mołdawia), wspólnie z Panią Profesor Lilią Zabolotną:

- 2018 „Woman in Universal History. New methodological approaches” 5 czerwca 2018, Kiszyniów
- 2018 „Relațiile polono-moldovenești la centenarul redobândirii independenței de către Polonia” 22-24 październik 2018, Kiszyniów.

Kożanyňa Memayla-Hisnienska

Podpis wnioskodawcy

Załączniki do Autoreferatu i Wykazu osiągnięć naukowych:

1. Dyplom magisterium
2. Dyplom uzyskania stopnia doktora
3. Potwierdzenie uzyskania grantu Goethe Institut
4. Potwierdzenie uzyskania grantu Deutscher Akademischer Austauschdienst
5. Potwierdzenie uzyskania grantu Katholischer Akademischer Ausländer-Dienst
6. Potwierdzenie udziału w programie Erasmus STA

7. Potwierdzenie uzyskania Nagrody Zespołowej Rektora II Stopnia
8. Potwierdzenie uzyskania Nagrody Indywidualnej Rektora III Stopnia